

De schakel 'MUNT' markeert de vindplaats van de grootste Romeinse muntenschat ooit gevonden in Nederland.

# SCHAKELS AAN DE KETTING

Betekenisvolle plekken in het landschap van de Haarlemmermeer

Het is een open deur: *geschiedenis tref je overal*. Alles en iedereen heeft zijn eigen verhalen. Wij vertellen die aan elkaar, we lezen erover, we bezoeken musea, we bekijken schilderijen en ook muziek kan ons veel vertellen. Maar ook buiten, op straat, op het land, liggen de boeiendste verhalen. Ook op plekken waar je misschien wel dagelijks gedachteloos voorbij sjeest kunnen bijzondere gebeurtenissen hebben plaatsgevonden. Daarover gaat het project 'Schakels aan de ketting'.

tekst ELISE VAN MELIS  
foto's KEES VAN DER VEER

## Oog voor de geschiedenis

De gemeente Haarlemmermeer ontstaat na het droogmaken van het gelijknamige grote meer, na 'het verslaan van de waterwolf', zoals het water ook wel werd genoemd. In 1852 viel het meer droog en in 1855 werd het drooggelegde gebied officieel een gemeente - dat is relatief kort geleden. Zo kort dat je weleens hoort zeggen dat Haarlemmermeer nauwelijks geschiedenis heeft. Onzin natuurlijk! Eeuwen geleden was hier land, dat door verving steeds meer ruimte gaf aan water. In het begin van onze jaartelling troffen de Romeinen hier de stam van de Cananefaten. Rond het Haarlemmermeer ontstonden steden en dorpen. In de Tachtigjarige Oorlog vond op het meer de slag bij het beleg van Haarlem plaats. Dorpen vielen door heftige overstromingen aan de *Waterwolf* ten prooi waarna er diverse plannen ontwikkeld werden om het meer droog te maken. Pas in het midden van de negentiende eeuw slaagde men hierin. De pioniers aan wie het gebied zijn agrarische karakter dankt



'DORP' laat zien waar het dorp Nieuwerkerk, voordat een storm het verwoestte, ooit heeft gestaan.

konden hun intrek nemen. Kortom, onze geschiedenis is ouder en roemruchter dan velen denken, alleen... je moet er wel oog voor hebben.

Met het project 'Schakels aan de ketting' worden ogenschijnlijk los van elkaar staande locaties, collecties, onderzoek, educatie, activiteiten en vrijwilligerswerk samengebracht in een logisch verhaal. We kunnen met recht spreken van een buitenmuseum – dat nadrukkelijk is verbonden met de binnenmusea van het Cruquius Museum en het Historisch Museum Haarlemmermeer.

### Schakels

Op de vraag om hun betekenisvolle locaties aan te wijzen, reageerden vele Haarlemmermeesters. Dit leverde een imposante lijst van mooie plekken op - als schakels aan een ketting. Deze publieksactie werd feestelijk afgetrapt door de toenmalige burgemeester Theo Weterings. Als voorbeeld noemde hij de buurtschap 'de Oude Secretarie', genoemd naar de eerste (tijdelijke) gemeentesecretarie. Ooit stond die op het kruispunt van de Hoofdvaart en de Bennebroekerweg.

### Atelier René Knip

Dankzij steun van het Mondriaan Fonds en het BNG Cultuurfonds konden vijftien erfgoedmarkeringen worden

gerealiseerd. Atelier René Knip heeft deze markeringen ontworpen in de vorm van een bijzonder 'beeldalfabet'. Op hergebruikte meerpalen zijn de lettersculpturen van grote afstand te zien. Zij vormen landmarks in het Haarlemmermeerse landschap. Aan iedere paal zijn bordes bevestigd met een nummer, een kaart, een tekst en een QR code. Daarmee kan via sociale media

'SPADE' geeft aandacht aan het vele handwerk dat is verricht om de Waterwolf te temmen op de plek waar de eerste spade de grond in ging.  
V





**‘EEND’ staat op de plek waar een 300-jaar oude essengordel rond een eendenkooi is te vinden.**

en een website meer informatie worden verkregen. Knip beoogde een eerlijk landschappelijk, grafisch ontwerp voor wandelaars en fietsers in de polder.

#### Munt

MUNT is een letterschakel in de buurt van Abbenes, op de plek waar boer D.J.G. Krijger in oktober 1920 bij het omploegen van het land maar liefst 12.389 munten vond: de grootste vondst van Romeinse munten ooit. Het bleek kleingeld uit de vierde eeuw van onze jaartelling. Verondersteld wordt dat een Romeins schip met geld op weg naar Engeland (waar gebrek heerste aan gemunt geld) is vergaan bij de monding van het riviertje de Aa bij Huigsloot, in het toenmalige Haarlemmermeer. Een groot deel van de verzameling munten bevindt zich thans in het Rijksmuseum voor Oudheden.

#### Dorp

Sommige betekenisvolle plekken zijn zichtbaar, andere niet meer. Denk aan de zogenaamde wandelende

*dorpen*. Enkele dorpen verdwenen na heftige stormen in de golven en werden een stukje verder weer opgebouwd. Van de vijftiende tot eind zeventiende eeuw is Nieuwerkerk (tussen Haarlem en Sloten) verschillende keren door het water verwoest en elders herrezen. Iedere keer werd een nieuwe kerk gebouwd. Na 1690 kreeg het dorp zijn derde locatie, vlakbij het huidige Lijnden. Toen het Haarlemmermeer uiteindelijk werd drooggelegd, waren er nog enkele huizen over. Op de plek waar een van de kerken heeft gestaan, staat nu een schakelpaal met daarop de letters DORP.

#### En verder?

Vijftien meerpalen met lettersculpturen markeren aldus het zichtbare en onzichtbare erfgoed. Het aantal palen wordt uitgebreid nu Haarlemmermeer sinds 1 januari van dit jaar is gefuseerd met Haarlemmerliede en Spaarnwoude. In 2019 zullen dan ook in samenwerking met de gemeente Haarlemmermeer in de nieuwe fusiegemeente palen geplaatst worden.

Het houdt natuurlijk niet op bij de palen in het landschap. Diverse fietsroutes (van 20 tot 45 km) en artikelen in kranten en bladen verbinden de schakelpalen in de polder. De tentoonstelling in het Historisch Museum te Hoofddorp *‘Schakels, een reis langs betekenisvolle plekken van Haarlemmermeer’* dient als vertrekpunt voor de vele routes door de polder langs de schakelpalen. De tentoonstelling fungeert als reisbureau voor een geschiedenisreis door het ‘buitenmuseum’. Rond de schakelpalen worden ook regelmatig activiteiten georganiseerd. Zo is bijvoorbeeld polderdichter Mirjam Noach gevraagd gedichten te schrijven over de palen. Het publiek stuurt haar daarvoor van plek naar plek.

Het is waar, *geschiedenis is overal*, je moet het alleen weten en willen zien. Het project ‘Schakels aan de ketting’ toont dat geschiedenis van ons allemaal is.

Over de auteur:

**ELISE VAN MELIS (1964)** studeerde aan de Reinwardt Academie en Kunstgeschiedenis in Leiden en was sindsdien werkzaam in diverse functies in de culturele en commerciële sector. Sinds 2014 is zij directeur/ bestuurder van Haarlemmermeermuseum De Cruquius waar ze onder meer verantwoordelijk is voor het personeel, financieel en operationeel management.